

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора біологічних наук Мороза Бориса Семеновича
на дисертацію Базилевської Оксани Олександрівни
«Формування соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху
засобами образотворчого мистецтва»
представленої на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка**

В умовах модернізації освітньої системи, особливої уваги набуває питання інтегрування дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушенням слуху до загальноосвітнього простору. Нові пріоритети спеціальної освіти передбачають створення таких умов, за яких дитина з особливими освітніми потребами отримає можливість сформувати власні життєві цінності, реалізувати власну життєву програму.

У цьому контексті актуальним є переосмислення традиційної практики спеціальної освіти і визначення нових концептуальних підходів до навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушенням слуху, які сприятимуть їх залученню до соціокультурного середовища.

Проблема соціокультурного інтегрування учнів з порушенням слуху залишається надзвичайно актуальною. Цілеспрямоване формування соціокультурної компетентності у цієї категорії учнів засобами образотворчого мистецтва є основними пріоритетами навчання образотворчого мистецтва у загальноосвітніх спеціальних закладах. Особливості навчального процесу в закладах відповідного профілю викликають гостру необхідність організації спеціальних наукових досліджень. Сьогодні це і актуалізується і у зв'язку з запровадженням інклюзивної освіти.

Усе зазначене й аргументує актуальність вибору дисертанткою Оксаною Олександрівною Базилевською теми: «Формування соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху засобами образотворчого мистецтва».

Дисертаційну роботу Базилевської О.О. виконано згідно з тематичним планом науково-дослідних робіт Інституту спеціальної педагогіки НАПН України «Теоретичні та методичні засади освіти дітей з особливими освітніми потребами», в межах комплексної теми лабораторії сурдопедагогіки «Компетентнісний підхід у формуванні та реалізації змісту освіти глухих і слабкочуючих» (0112U000593), «Особистісно орієнтовані технології навчання дітей з порушеннями слуху в контексті соціокультурного підходу» (0115U000202). Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту

спеціальної педагогіки НАПН України (протокол № 3 від 25.02.2016 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26.04.2016 р.).

Проведений аналіз дисертації Базилевської Оксани Олександрівни дає підстави розглядати її як завершене та цілісне дослідження з проблеми, важливої для вітчизняної спеціальної педагогіки й освітньої практики.

Заслуговує на увагу науково-категоріальний апарат, який характеризується конкретним визначенням об'єкту, предмету, мети, завдань, теоретико-методологічного підґрунтя дослідження. Сформульовані завдання підпорядковані меті, засвідчують логічність та послідовність основних етапів дослідження. Серед них: теоретичний аналіз педагогічної, психологічної, спеціальної літератури з проблеми дослідження феноменологічних засад соціокультурної компетентності як умови соціокультурного інтегрування учнів з порушеннями слуху; виявлення стану сформованості та особливостей соціокультурної компетентності в учнів з порушеннями слуху у процесі навчання образотворчого мистецтва; здійснення аналізу програмного та навчально-методичного забезпечення навчання образотворчого мистецтва учнів з порушенням слуху та виявлення особливостей його розроблення; визначення та наукове обґрунтування педагогічних умов формування соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху у процесі навчання образотворчого мистецтва; розробка та апробація методики формування соціокультурної компетентності для учнів з порушенням слуху у процесі навчання образотворчого мистецтва.

Відповідно до змісту завдань, дослідження можна кваліфікувати як теоретико-експериментальне. Наукові позиції, які захищає здобувач, знайшли глибоке теоретико-методичне обґрунтування в підрозділах теоретичної складової роботи, а в експериментальній частині здійснена, як на наш погляд, успішна спроба довести їх правомірність і істинність.

Аналіз загальної і спеціальної психолого-педагогічної вітчизняної та зарубіжної наукової літератури дав змогу Оксані Олександрівні виокремити соціокультурне інтегрування як необхідну складову залучення учнів з порушеннями слуху до загальноосвітнього простору при впровадженні інклюзивної освіти.

Організація констатувальної частини дослідження, яку представлено у другому розділі дисертації, передбачала розробку методики обстеження сформованості соціокультурної компетентності у школярів з порушеннями слуху при навчанні образотворчого мистецтва та визначення рівнів

зазначеної компетентності, що призвело до можливостей визначення певних особливостей її формування.

Варто уваги розробка Оксаною Олександрівною програм навчання учнів з порушенням слуху образотворчого мистецтва та методичних рекомендацій для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, керівників гуртків образотворчої майстерності, які обумовлені осучасненням змісту освіти, спрямовані на соціокультурну орієнтацію учнів, розвиток креативного творчого мислення та ґрунтуються на реалізації сучасної особистісно орієнтовної моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушенням слуху.

Дисертанткою були визначені критерії, показники та рівні сформованості соціокультурної компетентності відповідно до моделі формування соціокультурної компетентності учнів з порушенням слуху засобами образотворчого мистецтва.

Основоположною для дослідження стала запропонована О.О. Базилевською методика формування соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху засобами образотворчого мистецтва, яка передбачала систематичний цілісний розвиток компонентів соціокультурної компетентності та послідовну етапність цього процесу. Така система роботи дала змогу раціонально підійти до розв'язання поставлених завдань та статистично підтвердити ефективність навчання за запропонованою методикою.

Отримані результати коректно опрацьовано, ґрунтовно проаналізовано та повною мірою висвітлено у 25 публікаціях, з них: 6 одноосібних статей у періодичних фахових виданнях України, у тому числі 1 стаття у виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз; 1 посібник; 6 публікацій апробаційного характеру; 7 навчальних програм; 5 інших публікацій.

Відзначимо, що робота характеризується структурованістю та логічністю викладеного матеріалу, складається зі вступу і трьох розділів. У висновках до кожного розділу ґрунтовно представлено основні результати за етапами дослідження. Загальні висновки, списку використаних джерел (295 найменувань, у тому числі 24 іноземною (англійською) мовою) та додатки логічно завершують роботу. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, з них основний зміст викладено на 198 сторінках. Робота міститься 16 таблиць та 4 рисунка на 9 сторінках.

Аналіз дисертаційної роботи та автореферату дає підстави стверджувати про наукову завершеність та самостійність рецензованої роботи. Загальні висновки дисертації повністю відображають її основний зміст, вони чітко сформульовані, співвіднесені з завданнями, послідовні та змістовні.

Результати проведеного автором дослідження переконливі й не викликають сумнівів щодо ефективності впровадження розробленої методики формування

соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху у процесі навчання образотворчого мистецтва, що є запорукою їх успішного соціокультурного інтегрування у загальноосвітній простір. Одержані автором експериментальні дані та зроблені на їх підставі висновки є переконливими і вірогідними, що забезпечено всебічним теоретичним аналізом науково-практичних здобутків, єдність теоретичного та експериментального дослідження.

Зазначаємо відповідність автореферату тексту дисертації, адекватне відображення в ньому складових роботи.

Вище зазначене дає підстави вважати, що поставлені в дослідженні завдання виконані.

Водночас рецензована дисертація не позбавлена окремих недоліків, що однак, не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної наукової роботи. Уважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання:

1. У тексті дисертації присутні відомості про окремі компоненти дослідження як у контексті вітчизняних наукових розвідок, так і у зарубіжних, проте відсутня інформація щодо феноменологічних засад соціокультурного інтегрування саме учнів з порушенням слуху. На нашу думку, сучасні дослідження мають враховувати і досвід впровадження закордонних навчальних технологій, що пов'язано з усе більш широкою представленістю результатів наших досліджень міжнародній спільноті.

2. Підтримуючи прагнення дисертантки до встановлення, як взаємопов'язаних понять «соціокультурне інтегрування» та «соціокультурна компетентність», слід зазначити, що в процесі міждисциплінарного аналізу окреслених понять немає розуміння який власне науковий підхід виявився оптимальним для даного дисертаційного дослідження.

3. Ви розробили методику формування соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху засобами образотворчого мистецтва, яка впроваджена Вами у спеціальні навчальні заклади. Чи видається за можливим цю методику та програмно-методичні матеріали використовувати в умовах інклюзивного навчання?

4. І на останок висловлюємо пропозицію стосовно представлення розробленої методики у майбутніх навчально-методичних матеріалах. Чи плануєте Ви їх розробляти?

Висловлені у результаті ретельного аналізу роботи зауваження однак, не знижують актуальності, теоретичної і практичної цінності проведеного О.О. Базилевською дослідження як системної, цілісної, завершеної наукової роботи.

Загалом дисертаційне дослідження «Формування соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху засобами образотворчого

мистецтва» теоретично і методологічно обґрунтоване, має безперечну наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, є самостійним дослідженням, що повністю відповідає вимогам пп. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Базилевська Оксана Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:
доктор біологічних наук,
директор з наукової роботи
НВП «ВАБОС»

Б.С. Мороз